

6. Кант И. Критика чистого разума. Пер. с нем. Н. Лосского. - Мн.: Литература, 1998. - С.601. (Классическая философская мысль).

УДК 37.013.42 (075.8)

Ж.В. Петрочко

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ

Анотація. У статті розкриваються сутність системи соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, її мета, завдання, принципи, пріоритети, напрямки, функції.

Ключові слова: права дитини, забезпечення прав дитини, охорона, реалізація, захист прав, суб'єкт права, правова соціалізація.

Petrochko Zh.V. Theoretic-conceptual bases of Social-pedagogical providing of Children's rights

Annotation: The essence of the system of the social-pedagogical providing of rights for children, its purpose, tasks, principles, priorities, directions, functions, opens up in this article.

Keywords: rights of a child, providing rights of a child, guard, realization, defence of rights, legal subject, legal socialization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За останнє десятиріччя в організації та здійсненні соціально-педагогічної роботи відбулися помітні позитивні зміни: розроблено та впроваджено інноваційні змістовні технології соціальної профілактики, соціальної реабілітації, соціального супроводу, соціальної адаптації дітей та молоді, підготовки їх до самостійного життя; відроджено соціально-педагогічну роботу в громадах; оновлено підходи до роботи з волонтерами, дітьми-лідерами щодо реалізації їх права на участь у житті суспільства та ухваленні рішень тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки підготовлено багато монографій та інших видань, захищено дисертації, в яких висвітлено основи соціально-правового захисту дітей та молоді (Н. Агаркова, О. Караман, І. Ковчина); соціально-педагогічні засади формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини (Н. Шевченко); правовий захист й охорона здоров'я дітей (О. Вакуленко); історія розвитку прав дітей (Ю. Василькова, Л. Волинець) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас недоліками соціально-педагогічної роботи залишаються: відсутність єдиного бачення предмета і стратегічних напрямків розвитку соціально-педагогічної діяльності щодо забезпечення прав дітей; недостатній рівень міжвідомчої взаємодії; брак ресурсів і зокрема кадрових, для успішного здійснення відповідної діяльності; відсутність системи експертизи, апробації та впровадження інноваційних технологій і соціального замовлення на таку діяльність.

Формулювання цілей статті. Мета нашої статті – розкрити теоретичні та концептуальні основи соціально-педагогічного забезпечення прав дітей як системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковий пошук за темою дослідження дозволяє стверджувати, що права дитини слід розуміти не лише як можливості мати й розпоряджатися матеріальними, культурними та соціальними благами, користуватися основними свободами у встановлених законом межах, що забезпечує дитині повноцінне функціонування, а і як потреби, що є підґрунтям для подальших новоутворень, надбань особистості у старшому віці. В основі прав дитини

лежать її потреби як внутрішні веління, що обумовлюють силу і дієвість права. Відповідно права дитини – це її можливості для задоволення потреб, що дозволяє дитині зростати і розвиватися як гармонійній істоті.

Розгляд прав дітей в аспекті їх потреб віддзеркалює головну якість права – здатність здійснювати реальний вплив на діяльність і поведінку людей. Звідси основою забезпечення прав дитини є усвідомлення сутності й стану базових потреб підростаючої особистості. Іншими словами, джерельним вектором ідеї прав дитини у педагогічному контексті є уявлення про те, якими є потреби дитини, що їй потрібно для життя, розвитку, гідного людського існування, як виховувати дівчаток і хлопчиків у дусі свободи й водночас поваги до прав іншої людини, держави загалом.

Соціально-педагогічне забезпечення прав дітей, як і будь-яке інше соціальне явище, можна одночасно розглядати в різних значеннях – широкому і вузькому. У широкому значенні це система соціальних взаємодій, спільної діяльності, під час якої особи, групи чи спільноти безпосередньо чи опосередковано впливають одне на одного в ході реалізації інтересів, що породжує їх відповідний зв'язок, взаємообумовленість; це чинник соціальної інтеграції.

Особливість соціально-педагогічної діяльності відбивається у цілісному баченні дитини в різних взаємодіях – від взаємодії у конкретній ситуації з представниками найближчого оточення у сім'ї, з соціальним педагогом, який постає в ролі помічника, посередника, радника, – до взаємодій ресурсів, необхідних для розв'язання проблем дитини, її сім'ї, взаємодії соціально-педагогічних технологій, критеріїв оцінки ефективності соціально-педагогічного забезпечення прав особистості та ін. Головною особливістю взаємодії є причинна обумовленість, коли кожна із взаємодіючих сторін постає як причина дій іншої та як наслідок одночасного зворотного впливу протилежної сторони, що визначає розвиток суб'єктів та їх структур. Наприклад, ефективно права дитини можуть бути забезпечені за умови позитивних змін у суспільстві (в економічному, соціальному, правовому аспектах), високого рівня професійної компетентності фахівців соціальної сфери. Водночас успішність соціально-педагогічного забезпечення прав дітей становить умову підвищення добробуту дітей та сімей з дітьми, які набувають можливостей і здатностей (як свідомі активні громадяни України) якісно впливати на суспільство. Так спостерігається циклічний спірально-видний позитивний вплив на елементи системи соціальної взаємодії, що сприяє розвитку самої соціальної системи, поліпшенню її функціонування.

Соціально-педагогічне забезпечення прав дітей у широкому значенні – це система соціальних взаємодій, функціонування якої спрямоване на скоординовану оптимізацію стосунків підростаючої особистості й соціального середовища, створення сприятливих умов реалізації дитиною можливостей скористатися усіма соціально-економічними, культурними та іншими благами, гарантованих державою, для задоволення своїх базових потреб у власних інтересах та інтересах суспільства.

Водночас соціально-педагогічне забезпечення прав дитини як певна активність задля гарантування захищеності дитини в суспільстві є соціально значущою діяльністю. Якщо життєві негаразди дитини, її сім'ї не складні, фахівець діє відповідно до своїх функцій і доступних ресурсів. Більш складна ситуація ставить фахівця (зокрема соціального педагога) у позицію посередника, в якій потрібно реалізувати цілий алгоритм дій організаційного характеру (вибір відповідної служби, закладу соціального обслуговування чи соціального захисту; пошук фахівця-консультанта, нормативно-правових актів; виконання посередницьких функцій та ін.).

Соціально-педагогічне забезпечення прав дітей у вузькому значенні – це різнорівнева соціально-педагогічна діяльність, спрямована на реалізацію, охорону й

захист прав дітей, що здійснюється командою фахівців соціальної сфери на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії з дитиною та її сім'єю.

Соціально-педагогічне забезпечення прав дитини, як і соціально-педагогічна діяльність загалом значною мірою визначається соціальним замовленням, соціальними проблемами та знаходить своє відбиття в соціальній політиці держави. Зокрема російські вчені А. Биков, Н. Серякова, зазначають: "Державна соціальна політика щодо дітей має специфіку, що дозволяє говорити про її соціально-педагогічний феномен" [2, с. 28]. Держава визнає дитинство важливим етапом життя людини й утверджує особливу систему принципів, цілей, функцій, засобів відповідної діяльності.

Коли говорять про соціально-педагогічні аспекти захисту дитинства, то мають на увазі формування основ педагогічного мислення у різних суб'єктів соціуму, які беруть участь у роботі з дітьми; розвиток здатностей і вмінь ухвалювати в соціальній практиці найефективніші (з позиції педагогічної доцільності) рішення, адекватні конкретній ситуації особистості в середовищі; оволодіння суб'єктами соціуму інноваційними технологіями соціального захисту, здатними привести в дію механізми розвитку соціальних ініціатив самих дітей і повноцінно використовувати можливості сім'ї, інших інститутів, соціуму в цілому для забезпечення соціальної турботи щодо дотримання прав дітей, організації підвищення якості їх життя [1, с. 38; 4, с. 46].

З позиції системного підходу соціально-педагогічне забезпечення прав дітей характеризується супідрядністю, тобто є підсистемою декількох систем, а саме: системи права, системи забезпечення прав дітей в Україні, системи соціально-педагогічної діяльності. Зокрема усвідомлення сутності елементів системи права дозволяє зрозуміти соціально-педагогічне забезпечення прав дітей як цілісний процес, під час здійснення якого недопустимо зосереджуватися лише на реалізації окремих прав (за винятком захисних) чи діяти всупереч принципам права, його механізмам, властивостям (універсальність, неподільність, загальнообов'язковість, невід'ємність, державне забезпечення, встановлення меж влади, індивідуальність, постійність та ін.).

Система характеризується внутрішньою взаємообумовленістю її рівнів. Смысл або спрямованість будь-якого структурного рівня опосередковується більш високим щодо нього рівнем, а здійснення останнього відбувається за допомогою взаємодії елементів більш низького рівня. При цьому, як зазначає соціолог В. Ядов, вищі рівні системи задають певні концептуальні межі й логіку побудови зв'язків між нижчими рівнями [6, с. 40].

Три якісно різні, ієрархічно взаємообумовлені рівні соціально-педагогічної діяльності виокремлюють І. Зверева, Г. Штинова, М. Галагузова і Ю. Галагузова: макрорівень, мезорівень, мікрорівень. При цьому визначення рівня розгортання соціально-педагогічної діяльності залежить від того, хто (що) є її суб'єктом – держава в цілому, організація чи конкретний спеціаліст.

Провівши паралель, можна стверджувати, що соціально-педагогічне забезпечення прав дітей також здійснюється на різних рівнях системи забезпечення прав дітей в Україні, привносячи до неї соціально-педагогічний компонент, а саме утвердження функцій соціального виховання підростаючого покоління. Зокрема на макрорівні (державному) – формування і розвиток державної соціальної політики щодо дітей на основі розуміння їх прав як базових можливостей-потреб; створення й удосконалення відповідної нормативно-правової бази; підготовка та прийняття спеціальних комплексних і цільових державних соціальних програм щодо дітей; розвиток інфраструктури соціально-педагогічної допомоги дітям; налагодження міжнародних контактів у напрямку забезпечення прав дітей; залучення недержавних фінансових фондів для підтримки відповідних соціальних проектів і програм; на мезорівні

(місцевому/локальному) – створення різних служб, центрів, закладів; впровадження комплексно-інтегрованого підходу (вироблення місцевими соціальними інституціями спільних стратегій і переконань, прогнозування і планування партнерської діяльності тощо); реалізація програм, соціальних проектів, планів; спільний міжвідомчий аналіз результатів роботи; на мікрорівні (діяльнісно-професійному) – від оцінки фахівцями соціальної сфери потреб дитини та її сім'ї, постановки цілей роботи, конструювання соціально-виховного впливу на життєву ситуацію конкретної особи /осіб до аналізу його ефективності та оцінки результатів.

Системний соціально-педагогічний вплив на дитину значною мірою обумовлює траєкторію її соціалізації. Тому існує чіткий зв'язок між соціально-педагогічним забезпеченням прав дитини та її правовою соціалізацією. Такий зв'язок вибудовують спільні принципи, поняття, положення, а саме: триада права-можливості-потреби дитини, фундаментальний принцип забезпечення прав представників підростаючого покоління – участь дитини у житті суспільства й прийнятті рішень, з одного боку, й активність особистості, її суб'єктність, індивідуалізація у процесі соціалізації – з іншого.

Юні особистості як об'єкти соціально-педагогічного забезпечення прав дітей постають у ролі інженерів і виконавців-реалізаторів власної програми правової соціалізації. Зовнішні соціально-педагогічні впливи задля реалізації, охорони, захисту прав дітей, доцільні з позиції дорослих, переломлюються через внутрішню систему правових установок, цінностей, ідеалів, соціального досвіду дитини й іноді можуть “відштовхуватися” нею як неприйнятні.

Отже, процес правової соціалізації дитини є складовою соціально-педагогічного забезпечення прав дитини як системи. Відповідно успішність правової соціалізації дитини, а особливо стійкість суб'єктної позиції щодо забезпечення власних прав, певною мірою визначатиме успішність соціально-педагогічного забезпечення її прав загалом.

З правового погляду, дитина постає самостійним суб'єктом права, оскільки на неї поширюється весь комплекс громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав людини. Від суб'єкта права визначальною мірою залежить, чи буде право реалізоване, коли і в яких обсягах. Утім потрібно відзначити, що дорослі можуть оцінити норми, права, а діти їх, як правило, або засвоюють, або не сприймають. Виходячи із зазначеного, правова соціалізація дітей спрямована на те, щоб “прищепити” їм загальні погляди, уявлення стосовно цінностей права, правових інститутів, а також сприяти розвитку правової мотивації, зокрема мотивації вчинку, поведінки загалом згідно із правовими нормами.

Можна припустити, що суб'єкт-суб'єктні й суб'єкт-об'єктні відносини в процесі правової соціалізації теж проявляються на різних рівнях – держави, групи та індивідуальному (особистісному) рівні. Зокрема суб'єкт-суб'єктні відносини третього рівня – особистісного – розгортаються у царині внутрішнього світу людини, її правосвідомості. Водночас потрібно підкреслити, що суб'єктність особистості не є постійною характеристикою. Як доводить український дослідник цієї проблеми С. Савченко, саме в розвитку суб'єктних якостей людини полягає сутність сучасної педагогічної діяльності: “З позиції соціальної педагогіки це принципова заувага, оскільки в ній відбито розуміння соціуму як чинника, що безпосередньо визначає можливість вияву особистістю у конкретний період суб'єктних якостей” [5, с. 9-11].

Розглядаючи особистість як суб'єкт соціальних відносин, ми говоримо про її суб'єктну позицію як якісний стан особистості, відносно стійке динамічне утворення, що характеризується певною системою ставлень людини до себе й інших. Дитина має

грати активну роль у процесі реалізації своїх прав. Замкненість, скритість та інші ознаки неуспішної соціалізації стають серйозними перешкодами на цьому шляху.

Безперечно, реальні потреби та інтереси дитини накладають відбиток на її праворозуміння. Утім, самі потреби як результат природного та соціального розвитку людини не є незмінними, вони розвиваються в процесі розвитку соціальних відносин. Отже, дитина може стати об'єктом для самої себе: вона має подивитися на себе з боку, оцінити свої вчинки, порівняти власні можливості з роллю чи стилем поведінки, які їй нав'язують дорослі. Недаремно з позиції соціології права соціалізація визначається як процес формування індивідом свого стрижня, що забезпечує йому можливість відбирати і накопичувати соціальний досвід і на цій основі формувати стійкість у системі соціальних зв'язків і відносин [3, с. 59]. Таким чином, визнання суб'єктності дитини у процесі її правової соціалізації є важливою теоретичною основою соціально-педагогічного забезпечення прав дітей.

В основі концепції соціально-педагогічного забезпечення прав дітей лежить бачення, що це система, науково-практичні засади якої віддзеркалюються в її основних складових – теоретико-методологічній (поняття, мета, завдання, об'єкт, предмет, принципи, підходи, цінності); функціонально-операційній (функції, пріоритети, напрями діяльності, операції і дії); процесуально-технологічній (технології, етапи, зміст, окремі форми й методи роботи); середовищно-ресурсній (різномірні умови розгортання соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, людські та матеріально-технічні ресурси); моніторингово-аналітичній (критерії та процедури систематичної оцінки соціально-педагогічного забезпечення прав дітей); результативній (захищеність дитини, дієвість механізмів забезпечення прав дітей, наявність сприятливого середовища для задоволення потреб дитини тощо).

Дамо характеристику окремим складовим вищезазначеної системи. Так, основні суб'єкти соціально-педагогічного забезпечення прав дітей – це представники (зокрема фахівці) інституцій (закладів) різних сфер суспільного життя, а саме центрів медико-соціальної реабілітації для дітей, будинків дитини, дитячих санаторіїв, дитячих лікарень, дружніх клінік для молоді, консультаційних пунктів при пологових стаціонарах (оздоровча сфера); загальноосвітніх навчальних закладів різного типу, шкіл-інтернатів, дитячих будинків, позашкільних навчальних закладів (освітня сфера); шкіл /училищ соціальної реабілітації, виховних колоній; кримінальної міліції у справах дітей (реабілітаційно-виховна сфера); дитячих і молодіжних об'єднань, зокрема й громадських організацій (громадська сфера); центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ) і спеціалізованих соціальних служб; закладів соціального обслуговування: центрів соціально-психологічної допомоги, консультаційних пунктів соціальної роботи в сільській та гірській місцевостях, соціальних гуртожитків, соціальних центрів матері та дитини, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями, центрів для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, служб у справах дітей (ССД) і закладів соціального захисту – притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, управлінь/відділів у справах сім'ї, молоді та спорту, служб “Телефону довіри”, інформаційно-ресурсних центрів та ін. (сфера соціального захисту та соціального обслуговування населення).

Соціально-педагогічне забезпечення прав дітей здійснює команда фахівців соціальної сфери, до складу якої входять: соціальні педагоги, психологи, вчителі, медичні працівники, спеціалісти центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служб у справах дітей, управлінь у справах сім'ї, молоді та спорту, органів внутрішніх справ, представники неурядових організацій, інші фахівці, а також члени сім'ї дитини, представники її найближчого оточення та ін. Спільна діяльність представників такої

команди гарантує комплексність надання соціальних послуг, забезпечення різних прав дитини. Запорукою оптимальності командної роботи є єдина мета, спільні переконання й позиція щодо стратегії діяльності, взаємодоповнюючі навички, взаємні зобов'язання й довіра, діяльнісно зорієнтована згуртованість, функціонально-рольова мобільність тощо. Добре збалансована командна робота мінімізує ризик у процесі вироблення і ухвалення рішення, чим гарантує хорошу колективну роботу, характерною ознакою якої є продуктивність.

Методологічні підвалини соціально-педагогічного забезпечення прав дітей закладено у фундаментальних принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини – таких, як: недискримінація, якнайкраще врахування інтересів і потреб дитини, участь дітей у житті суспільства та ухваленні рішень, зростання у сприятливому стабільному сімейному оточенні (зокрема створення батьками сприятливих умов реалізації прав дитини).

Ці фундаментальні принципи – підґрунтя для визначення власне принципів соціально-педагогічного забезпечення прав дітей на різних рівнях. Зокрема базовими на державному рівні є принципи: гуманізації (визнання людини і зокрема дитини вищою соціальною цінністю, метою соціального розвитку); верховенства права (функціонування держави, інституцій під дією законів, що виконуються відповідно до міжнародних норм і стандартів у сфері прав людини; реалізації заходів, що забезпечують дотримання рівності й відповідальності перед законом, неупередженого застосування закону, розподілу влади, участі в ухваленні рішень, правової визначеності, процедурної і правової прозорості та недопущення свавілля); соціальної рівності; адресності підтримки незахищених груп дітей; соціального партнерства.

Ціннісні орієнтири для функціонування системи соціально-педагогічного забезпечення прав дітей – це свобода, справедливість, соціальна відповідальність і гідність. З одного боку, право на свободу – невід'ємне від людської гідності, оскільки остання передбачає здатність діяти, вибирати, брати на себе відповідальність. З іншого боку, справжня свобода неможлива без правових гарантій. Діти мають право вибору лише тоді, коли виховуються у сприятливому соціально-виховуючому середовищі, здоровому, стабільному сімейному оточенні, де їм не загрожують жорстоке поводження, експлуатація, насильство. У свою чергу справедливість передбачає, щоб усі діти мали можливості для реалізації своїх прав, і вимагає, щоб держава була гарантом цих можливостей і сприяла підвищенню відповідальності дорослих, зокрема фахівців соціальної сфери, за виконання зобов'язань щодо дітей.

Згідно з окресленими принципами й цінностями напрямками соціально-педагогічного забезпечення прав дітей на діяльнісно-професійному рівні є: вивчення стану дитини та її сім'ї (оцінка їх потреб); захист прав та інтересів дитини, їх відновлення; охорона прав (профілактика); реалізації прав (створення сприятливих умов); дослідницько-методична діяльність з питань забезпечення прав дітей. Діяльність за відповідними напрямками набуває певних особливостей залежно від середовища розгортання, життєдіяльності дитини: загальноосвітній навчальний заклад, заклад для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, заклад соціального обслуговування, ЦСССДМ, пенітенціарна установа, клуб за місцем проживання тощо.

З реалізацією різних напрямків соціально-педагогічного забезпечення прав дітей базовими функціями соціального педагога на діяльнісно-професійному рівні є: посередництво між індивідом/групою і середовищем та представлення й відстоювання інтересів дитини та членів її сім'ї. Так, виконуючи посередницьку функцію, соціальний педагог сприяє узгодженості позицій і дій батьків, вчителів, інших фахівців щодо забезпечення прав дітей; формує у дітей та їхніх батьків навички успішної взаємодії з

різними соціальними інституціями; залучає до консультацій різних фахівців (юристів, лікарів, психологів, психотерапевтів та ін.); налагоджує співпрацю місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, служб, що функціонують у громаді, з батьківськими громадськими організаціями, дитячими об'єднаннями; зв'язується зі спонсорами, шефами, організаціями, які надають гуманітарну і матеріальну допомогу; залучає до роботи з дітьми та їхніми сім'ями волонтерів.

Реалізуючи функцію представлення та відстоювання інтересів дитини та її сім'ї, соціальний педагог здійснює активну діяльність від їх імені для реалізації, охорони і захисту прав дитини; ініціює в органах державної влади та установах інших форм власності питання про забезпечення прав дитини та членів її сім'ї у родині й суспільстві; допомагає у реалізації їхніх інтересів у структурах влади; забезпечує доступ дитини, її батьків до соціальних послуг установ, на які вони мають право, але не спроможні отримати. Така діяльність відіграє важливу роль у відновленні соціальної справедливості, забезпеченні політичних і громадянських свобод, наданні права голосу, врахуванні погляду дітей тощо.

Специфіку соціально-педагогічного забезпечення прав обумовлюють потреби дітей певної групи, стосовно яких здійснюється відповідна діяльність. Зокрема пріоритетом соціально-педагогічного забезпечення прав дітей-вихованців закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є реінтеграція до біологічної сім'ї, прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу; дітей, які проживають у сім'ях, які опинилися у складних життєвих обставинах, – соціально-педагогічна підтримка дитини, соціальний супровід задля недопущення вилучення її з сім'ї; бездоглядних і безпритульних дітей – повернення до біологічної сім'ї чи влаштування до сімейної форми виховання й, зокрема, правильний взаємопідбір батьків і дітей у патронатні родини; для прийомних дітей та дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу – реінтеграція до біологічної сім'ї, формування навичок самостійного життя, підвищення компетентності прийомних батьків/батьків-вихователів.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, для успішності здійснення соціально-педагогічного забезпечення прав дітей важливо створити відповідні умови, загальними серед яких є:

- усвідомлення прав дитини в контексті її потреб; першочергова реалізація “захисного” права дитини виховуватися у сімейному оточенні;
- налагодження тісної партнерської взаємодії між різними соціальними інститутами (державними та неурядовими організаціями), фахівцями соціальної сфери, які відповідно до своїх компетенцій працюють з дітьми та їхніми сім'ями, на основі єдиних переконань і підходів до здійснення такої діяльності на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- визначення і впровадження пріоритетних технологій соціально-педагогічного забезпечення прав різних груп дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, й зокрема оцінювання потреб дитини та її сім'ї як базової технології такої діяльності;
- залучення дітей, зокрема й тих, які опинилися у складних життєвих обставинах, до ухвалення рішень, що стосуються їхньої життєдіяльності, та участі в житті суспільства задля формування їх суб'єктної позиції;
- обґрунтування освітньо-методичних засад підготовки майбутніх соціальних педагогів, підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери щодо соціально-педагогічного забезпечення прав дітей та здійснення такої діяльності.

Перспективи подальших розвідок. Водночас проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Подальшої розробки потребують: удосконалення форм, методів і засобів соціально-педагогічного забезпечення прав дітей; соціально-педагогічні питання реабілітації дітей різних груп; взаємодія державних і громадських організацій у здійсненні оцінювання потреб дитини та її сім'ї, реалізації прав дітей у цілому.

Список використаних джерел

1. Бочарова В. Г. Социальная микросреда как фактор формирования личности : дис. доктора пед. наук : 13.00.01 / В. Г. Бочарова. – М., 1991. – 379 с.
2. Быков А. К. Государственная социальная политика в области воспитания детей: сущность, содержание и тенденции развития / А. К. Быков, Н. А. Серякова. – М. : Гос. научно-исслед. ин-т семьи и воспитания, 2005. – 82 с.
3. Гревцов Ю. И. Социология права : [курс лекций] / Ю. И. Гревцов. – СПб. : Изд-во “Юридич. центр Пресс”, 2001. – 312 с.
4. Дзюбан В. А. Социальная защита детей и подростков в деятельности современной школы: дис. канд. пед. наук. 13.00.01 / Валерий Валерьевич Дзюбан. – Брянск : Брянский госуд. ун-т им. академика И. Г. Петровского, 2002. – 157 с.
5. Савченко С. В. Субъектность личности в контексте социально-педагогического подхода / С. В. Савченко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 3. – С. 9-12.
6. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования: описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. – М.: “Добросвет”, 1999. – 596 с.

УДК 37.013:34.037

М.О. Докторович

ЗАХИСТ ПРАВ КЛІЄНТА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

***Анотація.** У статті аналізується специфіка соціальної адвокації як форма захисту прав клієнта.*

***Ключові слова:** соціально-правовий захист клієнта, представництво інтересів клієнта, соціальне адвокування.*

Doctorovych M.O. A defence of rights for client as socialpedagogical problem

***Annotation:** The article reveals the problem of social advocacy as a form of protection of client's rights.*

***Keywords:** social and legal protection of a client, representation of client's interests, social advocacy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Теорії соціальної педагогіки /соціальної роботи притаманний методологічний еклектизм, оскільки вона має інтегрований, міждисциплінарний характер. Активно проробляються філософські, психологічні, соціологічні та педагогічні основи соціальної педагогіки /соціальної роботи, її етичні та правові аспекти; аналізується її зв'язок з соціальною історією, конфліктологією та культурологією. Методологія соціальної педагогіки /соціальної роботи ґрунтується на наукових знаннях, результатах досліджень та аналізі практичної діяльності соціальних педагогів /соціальних працівників. Її теоретичне обґрунтування постійно змінюється, розвивається відповідно до потреб клієнтів і суспільства. На сьогодні в Україні налічується до 20 її галузей, серед яких соціально-правовий захист клієнта є окремим напрямком діяльності соціального педагога /соціального працівника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи соціально-правового захисту особистості, зокрема дитини, розроблялись такими науковцями, як І.Зверева, О.Караман, Г.Лактіонова Ж.Петрочко, І.Трубавіна,